

IMOM ABU HANIFA G'UYAVIY-DINIY TAFAKKURINING MILLIY TA'LIM VA TARBIYA MODELI BILAN O'ZARO ALOQADORLIGI

Mirzachayev Adhamjon

Alfraganus universiteti Alfraganus Xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi ilmiy xodimi
O'zbekiston Milliy universiteti Huquqiy fanlar kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi
ORCID:0009-0007-5501-9621

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Imomi A'zamning shariat va e'tiqod masalalari, ayniqsa, Allohni bilish masalasidagi g'oyaviy qarashlari hanafiy mazhabining muhim masalalaridan bo'lib, uning o'rgatish uslubi ta'lim-tarbiyaga malakali yondashishga bog'liq bo'lib, o'quvchilarga uning asosiy fikrlarini tushunib, amalda qo'llash imkonini berishi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: shariat, e'tiqod, bilish, g'oya, qarash, mazhab.

АННОТАЦИЯ

В статье идеологические взгляды Имама Азама на вопросы шариата и веры, особенно на вопрос познания Бога, являются важными вопросами ханафитской секты, а его метод преподавания зависит от квалифицированного подхода к образованию и обучению. позволяет учащимся понять и применить ее основные идеи.

Ключевые слова: шариат, вера, знание, идея, видение, секта.

ABSTRACT

In this article, Imam Azam's ideological views on the issues of Shariah and faith, especially on the issue of knowing God, are important issues of the Hanafi school, and his teaching method depends on a competent approach to education and training. It is revealed that it enables students to understand and apply his main ideas.

Key words: Shariah, belief, knowledge, idea, vision, sect.

KIRISH

Imom Abu Hanifa (r.a.) "Allohni aql bilan bilish vojibdir». Ya'ni, Alloh taolo insonga aql-idrok bergan ekan, unga Alloh bergan aqli bilan Yaratganni bilishi, Unga ishonishi vojibdir. Ustoz Imomi A'zamning fikrini Allohni aqli bilan tanigan, qalbi bilan iymon keltirgan talabalarga yetkazishi kerak. O'qituvchi Yaratganning tan olinishiga qarab kerak Alloh taoloning kalomlarini Imom Abu Hanifa (r.a.) nuqtai nazaridan qiyoslash usuli bilan tadqiq qiling.

Birlik, birlik va birlikni tan olishga o'rgatish usulisherik va bandalarning ilohiy tabiatining sofligi esa Qur'onga tayangan holda ilmiy dalillar bilan tekshirilishi kerak.

Haqiqiy musulmonlarni faqat e'tiqodlari bilan aniqlash mumkin. Imomi A'zam (r.a.)ning e'tiqodlari biz uchun musulmonlarning e'tiqodlarini aniqlash uchun o'lchov yoki tarozi bo'lishi mumkin. Shuning uchun ham dinimizning uslub va uslubini yaxshi bilishimiz va yurtimiz musulmonlariga bu ta'lim maktabdan boshlanib, mamlakatimizning oliy o'quv yurtlarida o'rgatishimiz kerak. Dunyoning notinch va sivilizatsiyalar to'qnashuvi davrida biz musulmon xalqimiz bo'lmish xalqimizni to'g'ri fikrga yo'naltirishimiz kerak, toki ular tashqi va ichki siyosatchilarning aldoviga tushib qolmasligi, o'z g'oyasidan chetga chiqmasligi kerak. to'g'ri yo'l. Chunki ular shunday qilganlar, shu kungacha unga ergashgan xalqlar uchun din va marosimlar nuqtai nazaridan to'g'ri hayot yo'lini ko'rsatib kelgan bu g'oyaning uslub va uslubini yaxshiroq o'rganishimiz, yoshlarimizga o'rgatishimiz kerak.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi jonajon yurtimiz O'zbekiston jamiyatida ba'zida xorijliklarning fikrlari shovqin-suronini eshitib qolamiz, go'yo o'shalar bizga, shu zamin musulmonlariga to'g'ri fikrni o'rgatmoqchidek. Afsuski, o'z maqsadlaridan bexabar, fikri to'g'ridek, tuzoqqa ilinadiganlar ham bor. Imom Abu Hanifa (r.a.)ning fikr va mulohazalarini uning tasnifidan yoki Imom Abu Hanifa (r.a.) sharhlaridan topishimiz mumkin, insoniyat jamiyati foydalidir. Imom Abu Hanifa (r.a.) diniy va dunyoviy ishlarga nisbatan nozik qarashlarga ega bo'lib, xuddi shu noziklikni shogirdlari va izdoshlariga tavsiya qilganlar. Shuningdek, ular diniy muxoliflar va faylasuflar bilan muomala qilishda alohida uslub va uslubga ega edilar.

Imom Abu Hanifa (r.a.) kalima ilmni o'rganishni zarur deb bilganlar. Payg'ambarimiz (s.a.v.) va u zotning sahobalari bu ilm bilan mashg'ul bo'lmagan bo'lsalar-da, lekin Imom Abu Hanifa (r.a.) o'sha davrda bu ilmni o'rganishning hojati yo'qligini, bugungi kunda talabalarning bu ilmni bilishlari zarurligini ta'kidlaganlar. o'z fikrlarini himoya qilish uchun.. Imom Abu Hanifa (r.a.) aytadilar: "Ushbu ilmni bilish nutqning xato yoki to'g'riligini tan olish va bu ikkisi o'rtasida farq qilish va nutqdagi shubhalarni olib tashlashga yordam beradi¹.

Imom Abu Hanifa (r.a.)ning sog'lom fikrni tan olishdagi uslubi dunyo va hayotga aql va hikmat nigohi bilan qarash, shuningdek, bu dunyo va makonning yaratuvchisi va yaratuvchisini tan olishda edi. Imom Abu Hanifa (r.a.) aytadilar:

¹ Нуъмон ибни Собит Абӯњанифа Имоми Аъзам. Ал-Олиму вал-мута-ал-лим. \ Нуъмон ибни Собит. Қоъира: Мактабат-улВатані, 2002. -34 с.

“Oqil va yetuk kishining Allohni bilishdagi birinchi burchi Alloh taoloning san’atiga aql bilan qarash, Allohni va uning sifatlarini bilishdir. O’quvchilarni xudo ilmida yaxshiroq tushunish uchun o’qituvchi o’z fikrini isbotlash uchun xalqning buyuk shoirlari she’rlaridan she’riy guvoh keltirishi kerak.

Imom Abu Hanifa (r.a.) aytadilar: “Keyin, inson Alloh taoloning insoniyat uchun payg’ambarlar yuborishi va odamlarning nasihati haqida o’ylashi kerak, toki haqiqat unga ayon bo’lsin, Alloh taolo o’z qavmiga payg’ambarlarini nima uchun yuborgani. Inson har yili bu payg’ambarlarga Alloh taolo mo’jizalar ko’rsatganiga nima sabab bo’lganligi haqida o’ylashi kerak, toki ularning sodiqligi izdoshlariga oshkor bo’lsin. Arba’an, inson nima uchun shariat va shariat qonunlari musulmonlar uchun farz bo’lib qolgan va bu musulmon jamiyati yoki umuman insoniyat jamiyati uchun qanday foyda keltirayotganini ko’rib, o’ylab ko’rishi kerak. Imom bu fikr-mulohazalar insonni Yaratganni bilishga va iymon keltirishga undaydi, degan fikrda. Imom Abu Hanifa (r.a.) bu ifoda uslubi va noto’g’ri fikr va qarashlari bilan o’zini ham, to’g’risini ham chalg’itib qo’ygan ba’zi ulamo va faylasuflarning fikrlarini nazarda tutmaydi. Imom Abu Hanifa (r.a.) bu guruhning aqidalariga qarshi edilar. Uning fikricha, har bir ziyoli inson o’zining asl kimligini bilish uchun o’z ishini, hayotini o’ylashi kerak.

Imom Abu Hanifa (r.a.)ning e’tiqodlarini tushunish oson bo’lishi uchun misollar keltirishi qiziq. Masalan, u shunday deb yozadi: Aql, ekipajsiz yuk (kemalar) to’la kema dengizning bo’ronli to’lqinlari orasida suzishini, bir joyda to’xtamasligini yoki yo’nalishini o’zgartirmasligini, so’ngra yukini yetkazib berishini aql qabul qilmaydi. o’z manziliga xavfsiz. Aql qanday qabul qilsinki, bu dunyo, yetti osmon va yerning o’simliklari, yer osti foydali qazilmalari holati o’zgarganiga qaramay, sayyoralarning o’z yo’nalishi bo’yicha harakatlanishiga qaramay. hayot jarayonida hayvonlar va odamlarning holatining o’zgarishi, kun va tunning o’zgarishi, barcha mavjudotlarning soniyasiz harakati sifatlar, suratga olish kerakmi? Bunga javoban sog’lom fikr har doim shunday deydi: Yo’q, bu hech qachon mumkin emas². Binobarin, aqli raso inson bu notinch dunyo haqiqatini tan olishi va tan olishi kerakki, bu dunyo unda mavjud bo’lgan, o’z yo’lida ketayotgan, o’z turmush tarzini topgan barcha mavjudotlar bilan birga nozirsiz, ijodkorsiz bo’lolmaydi yoki har bir kishining rizqini vaqtida ta’minlovchi xayrixoh yo’lingizni toping va to’g’ri yo’lni tuting.

² Камолиддини Баёзӣ. Ишорот-ул-Маром мин иборот-ил Имом. \Камолиддини Баёзӣ. Деълӣ: Матбаат-ус-Саодат, 1324 ӯильрӣ. 123с.; Мулло Алии Корӣ. Шаръи фикъи акбар. \Мулло Алии Корӣ. Деълӣ: Матбаъаи ӯулом Нӯсайн, 2000. 166 с.

Imom Abu Hanifa (r.a.) osmonlar va yerning yaratuvchisi borligiga yana bir dalil keltirganlar, buni zikr qilish joizdir. U aytadi: Inson o‘z tabiatiga aqli bilan qarashi kerak. Ona qornidan mukammal siymo bilan chiqqan homila, jonsiz va ongsiz tabiat ona qornidagi bu embrionni ana shu go‘zal surat bilan yaratganmi? Yoki yulduzlar va sayyoralar bu embrion yoki bu yangi tug‘ilgan chaqaloqning taqdirida samarali bo‘lishi mumkinmi? Albatta, agar inson aqlida nuqson bo‘lmasa, Xoliq va Sanei bu embrionni va bu go‘zal tanani, xuddi shu Xoliqni taniydilar³.

Imom Abu Hanifa (r.a.) o‘quvchi va tinglovchining ongini mana shunday ifoda uslubi va uslubi va shu savol va masallar bilan uyg‘otmoqchi bo‘lib, ular bu go‘zal jismning yaratuvchisi va yaratuvchisi bo‘lmish hayotning bu notinch olamida o‘z yo‘lini topib olishlarini istaydi. Rangini bilish, tug‘ilish sababini bilish, umrini hayvondek yeb uxlab o‘tkazmaslik, chunki u inson va insoniyat Allohning ulug‘vorligi oldida mavjudotlarning eng yaxshisidir. Shunday ekan, inson bu ne‘matlar, go‘zal tana va sog‘lom aql uchun Alloh oldida javob beradi. So‘zdan xulosa shuki, Imom Abu Hanifa (r.a.) nazarida Allohni aql bilan bilish vojibdir. Imomi A‘zam (r.a.) aytadilar: “Agar Alloh taolo payg‘ambar va kitob yubormagan bo‘lsa-yu, bir kishi tog‘da yashab, yer, osmon, yulduzlar va uning atrofidagi tog‘lar, adirlar, adirlar va yerdan boshqa narsani ko‘rmagan bo‘lsa. rahmdil Xudo unga aql-idrok berdi, keyin bu Xudo bergan aql o‘z Yaratuvchisini bilishi va Unga ishonishi unga farz edi⁴.

Imomi A‘zamning mafkuraviy qarashlarida muhim o‘rin tutadigan yana bir masala Alloh taoloning sifatlarini tan olishdir. Imom Abu Hanifa (r.a.) “Fiqhi akbar» kitobida vahdat va birlikni tan olish bobida va ilohiy birlik tabiatining sherik va sheriklardan pokligi aytiladi: Xudo birdir, sanoq bilan emas, chunki son orqali birlik Xudoning ixtisosligi emas. Bir kishi bir desa, ikkining yarmini bildiradi, son jihatidan bir deyiladi, lekin Alloh birdir, uning sherigi va tengi yo‘qdir. Imom Abu Hanifa (r.a.) o‘z risolalarida Alloh taoloning sheriklari yo‘qligi, xotin va bolalardan pok ekanligini Qur‘on dalillari bilan isbotlaydi. Ustoz Allohni Imomi A‘zam nuqtai nazaridan bilish masalasida muammoli (muammoli) usuldan foydalanishi kerak. YA‘ni, bu masalada ular muammoli xarakterdagi savollarni taklif qilishlari va talabalarni o‘ylashga majbur qilishlari kerak. Misol tariqasida quyidagi savolni berish mumkin: Agar Alloh taolo payg‘ambar va kitob

³ Камолиддини Баёзӣ. Ишорот-ул-Маром мин иборот-ил Имом. \Камолиддини Баёзӣ. Деълӣ: Матбаат-ус-Саодат, 1324 ӯильрӣ. 91-92 бетлар.

⁴ Камолиддини Баёзӣ. Ишорот-ул-Маром мин иборот-ил Имом. \Камолиддини Баёзӣ. Деълӣ: Матбаат-ус-Саодат, 1324 ӯильрӣ. 123с.; Мустафо ибни Абдуллоъ ӯоъи Халифа. Кашф-уз-зунун ан асомилкутуби вал фунун. Мустафо ибни Абдуллоъ. \ Дор-улиъейи туроси арабӣ. 2008. 1023с.

yubormagan bo‘lsa, inson tog‘da yashab, osmon, yulduz va adirlardan boshqa narsani ko‘rmagan bo‘lsa, Yaratganni qayerdan bilardi? Alloh taoloning sifatlarini tan olish masalasida ustoz muammoli usuldan tashqari, hanafiy mazhabi yetakchisi o‘z asarlarida aytib o‘tgan Payg‘ambarimiz (s.a.v.) hayotlaridan ham misollar keltirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Камолиддини Баёзи. Ишорот-ул-Маром мин иборот-ил Имом. \Камолиддини Баёзи. Деъли: Матбаат-ус-Саодат, 1324 ھیльрі.
2. Нуъмон ибни Собит Абўњанифа Имоми Аъзам. Ал-Олиму вал-мута-ал-лим. \Нуъмон ибни Собит. Қоњира: Мактабат-улВатані, 2002. -34 с.
3. ЭРГАШЕВА, Ю. А. (2017). Формирование национальной модели образования в Узбекистане за годы независимости. *Alma mater (Вестник высшей школы)*, (9), 86-89.